

Een hartstochtelijk verdediger van het historisch en landschappelijk patrimonium

Met regelmaat maakte Albert Baertsoen van zijn naambekendheid gebruik om, wanneer hij dat echt nodig vond, aanwezig te zijn in het maatschappelijk debat en publiek stelling te nemen in kwesties die hem zorgen baarden. Meestal hadden die op een of andere manier ook betrekking op de essentie van zijn kunst, zoals het uitzicht van de stad en het lot van de oude monumenten. Baertsoen ergerde zich mateloos aan de wijze waarop het Gentse Geeraard de Duivelsteen was heropgebouwd - "grotesque restauration" - en vond de aanpak van het Gravensteen een regelrecht drama. "La superbe ruine a été transformée en un château de cartes", schreef hij in een lezersbrief aan *La Flandre Libérale*, op vele plekken was de vermeende restauratie een banale reconstructie, en op last van "des gens graves, d'une incompétence notoire en matière artistique" was men zelfs overgegaan tot het behandelen van wat nog restte aan originele delen van het monument met bijtende middelen, waardoor de patine van het Gravensteen volledig was verdwenen, "cette patine qui est toute la poésie du monument".¹ Het bleef niet bij die ene lezersbrief, samen met vele collega-kunstenaars zou Baertsoen jarenlang ijveren voor een respectvolle, conservatieve restauratie van de burcht. In 1901 onderschreef hij in het tijdschrift *Durendal* een oproep van Hippolyte Fierens-Gevaert tegen "les retapeurs de monuments anciens". In zijn scherpe reactie noteerde Baertsoen: "J'ai véritablement la haine de ces gens-là. Vous n'en direz jamais trop de mal! A bas le 'truqué', le 'vieux neuf'!"²

Het Geraard de Duivelsteen vóór (op een schilderij van Joseph Van Haerde, ca. 1840) en na de restauratie (foto ca. 1900).

Maar ook voor de bedreigde natuur sprong hij in de bres. Toen hij in de lente van 1896 zag dat rond Nieuwpoort een hele reeks majestueuze bomen was geveld, hoopte hij het nog overblijvende deel - "de grands arbres aux silhouettes tourmentées, pleines de caractère" - te kunnen redden door via *L'Art Moderne* deze "crime contre les arbres" aan te klagen.³ De liefde voor de natuur en het landschap deelde hij natuurlijk met vele andere kunstenaars en naaste vrienden. Baertsoen onderschreef het protest tegen de kanalisatie van de Boven-Leie, waartegen vooral Claus en Cyriel Buysse van leer trokken.⁴ In 1913 verzette hij zich samen

¹ Albert Baertsoen, 'La restauration des vieux monuments', in: *La Flandre Libérale*, 24 september 1896, p. 2.

² *Durendal*, 8/11 (november 1901), p. 663.

³ Albert Baertsoen, 'Les arbres', in: *L'Art Moderne*, 16/26 (28 juni 1896), p. 206.

⁴ Johan De Smet, *'Il recrée les yeux et le goût': Emile Claus in het kunstleven van zijn tijd*, Gent (onuitgegeven doctoraatsverhandeling Universiteit Gent), 2009, pp. 297-298.

met een schare vooraanstaande Belgische schilders tegen de plannen om tussen Laroche-en-Ardenne en Houffalize een stuwdam te bouwen op de Ourthe, want het zou leiden tot de onherroepelijke aantasting van het natuurschoon in een regio "restée jusqu'ici à l'abri des outrages de l'industrie". De protestacties kregen ruime aandacht in de nationale pers. De commentator van *L'Art Moderne* kon zich niet voorstellen dat iemand het zou aandurven een site te vernielen "que toutes les gloires artistiques de notre pays prennent sous leur protection".⁵ De stuwdam zou pas na de Tweede Wereldoorlog worden gerealiseerd.

René Vermeir

Vakgroep Geschiedenis, Universiteit Gent

26 oktober 2022

⁵ Albert Baertsoen e.a., 'Pour sauver le site du Hérou', in: *Journal de Bruxelles*, 19 september 1913, pp. 1-2; *L'Art Moderne*, 33/40 (5 oktober 1913), p. 318.